

ובחזון איש (נא, יג) כתב: כיון שהפקעת החבל היא דרך קלקול ואינה אסורה מהתורה, לכך התירו לצורך הוצאת אוכל כגון שובר חבית וכד'. ע"ש.
וע"ע בריטב"א שבת קמו.

ואם תאמר, הלא 'קורע' מאבות מלאכה הוא, ואף שלא על מנת לתפור אסור מדרבנן, ומדוע מותר לחתוך ולהפקיע החבלים? פירשו אחרונים שמלאכת קורע שייכת רק בכלי או בגד, ואף אם נאמר שיש איסור בבגד שאין בו שלש על שלש אצבעות שאין שם 'בגד' עליו, מכל מקום כיון ששייך בו 'תופר' יש בו 'קורע', משא"כ דבר שאין שייכת בו תפירה – אין בו איסור קורע, כגון חוט שנקרע (עפ"י פרי מגדים ש"ז בא"א סק"כ. וע' גם באור הלכה שיד ד"ה חותלות).

ויש מפרשים טעם נוסף [כדי לישב דברי התוספתא שקורע אדם עור שעל גבי החבית. וכן שבירת חותלות של תמרים], שיש דברים העוטפים ומכסים מאכלים וחפצים, שהם בטלים וטפלים אל מה שבתוכם, והרי הם כמו קליפי אגוזים שאין בהם 'קריעה' (עפ"י שביית השבת דף יב – כפי שהאריך לבאר דבריו בספר בנין שבת ח"ב פ"כ).

יש להעיר ממה שאמרו להלן לד. מפצעים את האגוז במטלית ואין חוששים שמא תקרע, והיינו משום דבר שאינו מתכוין (ע"ש ברש"י ובגה"ש) – משמע שאם מתכוין אסור, י"ל שהמטלית אינה טפלה לאגוז והרי יכול להסירה, משא"כ דבר שצריך לקורעו כדי להגיע לפנים, הרי זה כקליפה.

דף לב

'אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי'. הרמב"ם (בפירוש המשנה ובהל' יו"ט ד, ח) מפרש שהיו עושים את הנרות זוגות זוגות, ולאחר עשייתן חותכים ומפרידים אותן. ומכאן כתב: 'שתי כלים שהן מחוברין בתחילת עשייתן כגון שתי נרות או שתי כוסות – אין פוחתין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי'.

וכתבו המפרשים (מדקדוק לשון הרמב"ם, ועל פי הנראה ממהלך הסוגיא) שאיסור זה אינו אלא מדרבנן משום שנראה כמתקן כלי. והטעם לכך שאינו מתקן ממש, נראה, מפני שבעצם גוף הכלי גמור ואינו צריך תיקון רק צריך להפרידו מכלי אחר. אכן נראה מלשון הרשב"א (בית מועד – אוכל נפש ג, א) שנרות סתומים וחלולים שאינם ראויים לשום שימוש, אסור לחותכם מדאוריתא כדי להשתמש בהם – כי באופן זה הרי עושה כלי חדש ואינו דומה לשתי נרות המחוברים לאורכם מצד אחד ואינם סתומים בפיהם, שבהפרדתם אין עשיית כלי חדש אלא הסרת דבר צדדי שמפריע, ואיסורו אינו אלא מדרבנן כאמור.

[כיום מצוי הדבר בגביעי מוצרי חלב למיניהם שנקנים כשהם מחוברים בזוגות. ולכאורה היה נראה לדמות זאת לנרות המחוברים שאסור להפרידם. ואולם הגרש"ז אויערבך זצ"ל הורה בפשיטות שמותר להפרידם, כי בעצם ניכר שכל גביע עומד לעצמו, ורק כדי שיהא קל למוכרם משאירים אותם מחוברים מלמעלה, הלכך אין בהפרדתם משום תיקון כלי. ובנו הג"ר עזריאל שליט"א הוסיף טעם, שגביעי לבן הם כלי גרוע ודינם כחותלות של תמרים (או"ח שיד, ח) שמותר לעשות להם פתח – ואינם כשתי נרות או כוסות המוזכרים ברמב"ם, שהנם כלי גמור (עפ"י בנין שבת ח"א פרק כח). ואולם בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א מובא שאין להפריד בשבת גביעים אלו].

ואין חותכין את הפתילה' – הן אם רוצה לעשות שתי פתילות מפתילה ארוכה, הן כשיש לו פתילה

ארוכה מדי ואינה מתאימה לו לצרכו, וחפץ לקצרה – גם זה בכלל תיקון כלי (עפ"י משנה ברורה תקיד ס"ק לט. וע' גם בשו"ע תקיד, י ובהגר"א).

כיוצא בזה נפסק בשלחן ערוך (תקט, ב) שאין לקצר שפור שהוא ארוך מדי (ומקורו במדרכי בפרקנו). [ואולם משום מלאכת 'מחתך' אין בזה – כיון שמתקן את הכלי ואינו מעונין בדבר הנחתך. עפ"י 'של אורות']. ודין זה מצוי בהדלקת נרות ביום טוב; אין לחתוך את הנר מסביב כדי שיתאים למדת הפמוט, שנמצא על ידי חיתוכו מכשירו לשימוש. ואולם מותר להכניסו לפמוט בדחיקה שזהו תיקון כלאחר יד, דומה למה שאמרו להלן בפתיחה שמותר למעכה בידו ופרש"י משום תקון כלאחר יד (עפ"י שמירת שבת כהלכתה יג הערה קלו, מהגרשו"א. ע' בכל זה בספר בנין שבת כו, ג).

(ע"ב) 'מוחטין את הפתילה ביום טוב' ואין לאסור משום 'תיקון כלי' כיון שהוא מעבירו בקלות בידי (עפ"י בית יוסף תקיד).

וכן יש להוכיח מכמה מקומות שתיקונים הנעשים בקלות בלא שום טורח, אינם נחשבים מלאכת תיקון. ופסק הגרש"ז לאור זאת, שמותר ליישר מגבעת שנתמעכה ונתמעכה, שכן מיישר בקלות בלא שום טורח. [ונראה שה"ה לענין יישר כוס העשויה מפלסטיק דק] וכל זה אמור בכלי שכבר נגמרה מלאכתו אלא שנתקלקל מעט ומחזירו למצבו התקין. תנאי נוסף: דוקא כשלא פקע ממנו שם 'כלי' בקילקולו, אבל אם בטל ממנו שמו, אסור לתקנו אפילו תיקון קל (ראה בהרחבה בספר בנין שבת לידידי הגר"ח ח"א ח"א סוף פרק כג. וע' בשו"ת אור לציון להגר"ב צ אבא שאול זצ"ל (ח"ב כו, ט) שאם נתמעכה המגבעת באופן שאינה ראויה לבישה אף לא בשעת הדחק – יש להימנע מלסדרה בשבת).

'ומי שאשתו מושלת עליו ומי שיסורין מושלין בגופו'. כתב מהרש"ל: 'נראה לי לפרש מושל'ין וגוברין על הגוף שלא יכול ללמוד תורה, והיינו דאמרינן בפ"ק דברכות איזה יסורין שאינם של אהבה – שיש בהן ביטול תורה, וכן הא דאמר מי שאשתו מושלת עליו כלומר שגוברת עליו ומבטלו מתורה ומצות'.

'... ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח... משום דקא מתקן מנא'. האחרונים דקדקו מלשון הרמב"ם (שבת כג, ו) שאין זה מתקן כלי ממש אלא דומה למתקן ואיסורו מדרבנן. והקשו, מה טעם אינו חייב בחיתוך הנייר משום מלאכת 'קורע' שהרי זה קורע על מנת לתקן.

הגר"ז מלאדי (בשו"ע שלו שם, יז) חידש שאין איסור 'קורע' אלא בהפרדת גופים רבים שנתחברו כגון בגד הארוג מחוטים, אבל הנייר שהוא גוף אחד – אין בחיתוכו משום קורע. והקשו על כך אחרונים מדברי הירושלמי (שבת ז, ב) שיש 'קורע' בעורות (עפ"י נשמת אדם כט, ב; באור הלכה שם ד"ה אין, ועוד). ובבאור הלכה (שם) יצא לחדש שאין נחשב קורע ע"מ לתקן אלא כשבא לתקן את שני החלקים שקורעם, כגון שאמרו ביריעות המשכן שקורע כדי לחבר חלקי היריעה מחדש והרי מתקן את היריעה כולה, משא"כ כשקורע בשביל להשתמש בחלק אחד בלבד – אינו חייב. על כן כשקורע נייר כדי להשתמש בחלק אחד ממנו לצלי ואילו שאר הנייר אינו ניתקן בקריעה זו, ואפשר אף מתקלקל ממה שהיה – אין זה בכלל 'קורע'.

והקשו על כך, אם כן מדוע לא הזכירו הפוסקים לחלק אם בא להשתמש בחלק מן הקרעים או בכלום, שהרי לדבריו נראה שבאופן זה שקורע כדי להשתמש בכל חלקי הנייר יהא חייב חטאת (עפ"י שביתת השבת – מעשה חושב יא: קצות השלחן קמה בבדה"ש סק"ד. יתכן שלפי הבאה"ל גם אם ישתמש בכל החלקים יהא פטור מפני

שאינו קשר בין השימוש של חלק אחד לשימוש החלקים האחרים, ואינו דומה ליריעה שמתקן תיקון אחד לכולה ע"י קריעתה).
ונראה לפרש שלכך אין כאן חיוב 'קורע', מפני שהנייר בזמנם היה דבר יקר ומיועד לשימושים מסויימים והיו חסים עליו שלא לקלקלו, וכשהותך ממנו לצורך עשיית צלי, הנייר מתקלקל ונפסד, והרי זה דומה לחותך נייר יקר ומכובד כדי לקנח בו לכלוך – שודאי נחשב 'מקלקל' הגם שיש לו תועלת בשימוש, מפני שקילקולו מרובה על תיקונו (עפ"י בנין שבת ח"ב פרק יח. ע"ש באריכות).
לפי טעם זה בזמננו יש לחוש למלאכה דאורייתא בכגון זה. וע' ש"כ (כג, טז) שבמקום שא"א בענין אחר יש מקום להקל לקרוע נייר טואלט כלאחר יד לשימוש משום כבוד הבריות. ולפי הסברא הנוכרת יש להעדיף לקחת נייר יקר שאינו מיועד לשימוש זה שאז ייחשב כמקלקל.

'אמר רבינא: וקטמא שרי'. רש"י ורי"ף פרשו, לפי שאפר אינו בר גיבול. והתוס' הקשו על כך מסוגיא מפורשת במסכת שבת שהנותן מים על האפר חייב. ובאר הר"ן שאמנם גם באפר חייבים משום לישא, אך כאן הלא מן הדין מותר גם ללוש כשם שמותר לטוח את התנור לצורך האפיה, רק אסרו לגבל טיט משום שנראה כמגבל לצורך בנין, אבל אפר כיון שאינו בר-גיבול לבנין לפיכך אינו נראה כמי שמגבל לצורך בנין.

עוד בענין שיטות הראשונים בדין דבר שאינו בר-גיבול – ע' באור הלכה שכד ד"ה אין; חזון איש נו, ג, נח, ג.

*

'כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו...' –
'מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך. ואף על פי שהדין כך – מדת חסידות ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה... ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו... ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בנכרים עובדי עבודה זרה אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים, רחמנים על הכל. וכן במדותיו של הקב"ה שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו. וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך' (מתוך רמב"ם סוף ספר קנין).
וברמב"ם מתנות עניים יב: 'כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך. וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם – יש לחוש ליחסו, שאין האכזריות מצויה אלא בעבד' שנאמר אכזרי המה ולא ירחמו. וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם...'

דף לג

'וכן ביעתא וכן קדרה וכן פוריא...' בבאור שיטת רש"י (בד"ה והלכתא) שכל אלו נחשבים 'דבר שאינו מתכוין' ומותרים לרבי שמעון. [התוס' חולקים, כיון שמכוין לפעולה שעושה אין זה 'אינו מתכוין'. וע' חזו"א נב, יא באור לשונם] – ע' בספר שער המלך שבת כה, כד; בית הלוי ח"א א, ה; קהלות יעקב ביצה יא, ב.

'מאן דאסר – דלא חזי להסקה, ומאן דשרי אמר לך הא חזי להיסק גדול'. גם מאן דאסר מודה